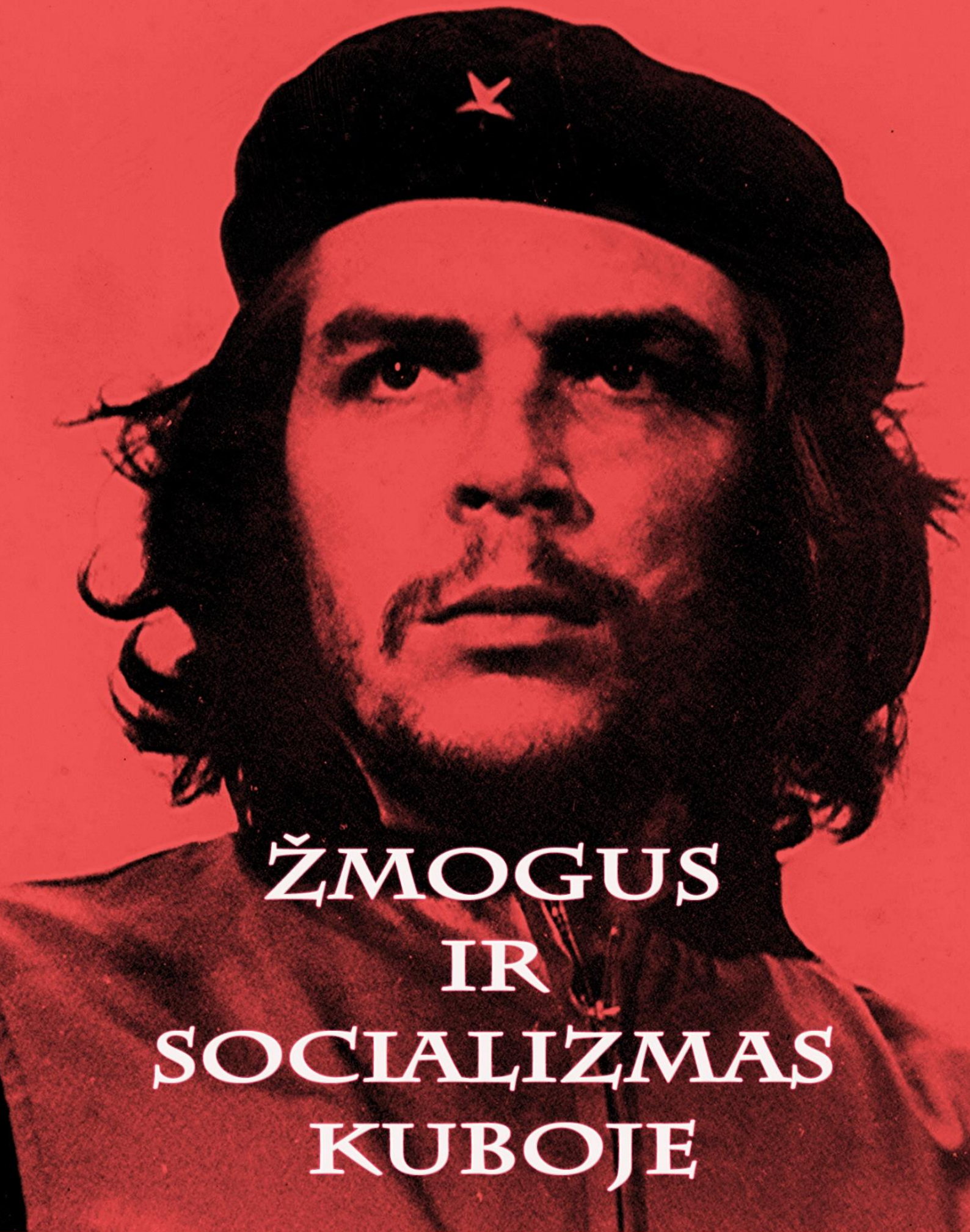

Č E G E V A R A

ŽMOGUS
IR
SOCIALIZMAS
KUBOJE

ERNESTAS ČE GEVARA

**ŽMOGUS IR
SOCIALIZMAS KUBOJE**

MARKSISTO BIBLIOTEKA

www.marksistobiblioteka.wordpress.com

el. paštas: spartakas2016@gmail.com

LEIDĖJŲ ŽODIS

Šiame 1965 m. išėjusiame straipsnyje žymusis Lotynų Amerikos revoliucionierius Ernestas Če Gevara aptaria socialistinės santvarkos kūrimą Kuboje ir skirtingus socializmo teorinius klausimus, nuo ekonomikos ir kasdienio darbo bei visuomenės auklėjimo organizavimo iki kultūros ir partijos, kaip vedančio revoliucijos elemento, vaidmens. Ypatingai turėtų dominti tuos, kurie nori giliau susipažinti su socializmo idėjomis, jų keliama naujos santvarkos ir visuomenės vizija.

ŽMOGUS IR SOCIALIZMAS KUBOJE

Mielas drauge¹,

nors ir pavėluotai, užbaiginėju šiuos užrašus savo kelionės po Afriką metu², tikėdamasis tokiu būdu ištesėti savo pažadą. Norėčiau tai padaryti aptardamas viršuje nurodytą temą. Manau, kad urugvajiečiams skaitytojams tai bus įdomu.

Bendras kapitalizmo propagandininkų argumentas ideologinėje kovoje prieš socializmą yra tai, kad socializmas arba socializmo statybos laikotarpis, į kurį mes ir įžengėme, esą pasižymi individo panaikinimu vardan valstybės. Aš nemėginsiu vien teoriniais argumentais paneigti šį argumentą, o verčiau išaiškinsiu faktus, kokie jie egzistuoja Kuboje, o po to pridursiu ir bendro pobūdžio pastabų. Leisk man pradėti nuo bendro mūsų revoliucinės kovos iki pat valdžios paėmimo pristatymo.

Kaip yra gerai žinoma, tiksli mūsų revoliucinės kovos, kuri pasiekė savo kulminaciją 1959-ųjų sausį, pradžios data buvo 1953-ųjų liepos 26-oji. Tos dienos rytą Fidelio Kastro organizuota grupė užpuolė Monkados karinę įgulą

Orientės provincijoje. Puolimas buvo nesėkmingas; nesėkmė virto katastrofa; išlikę gyvi atsidūrė kalėjime ir iš naujo ėmėsi revoliucinės kovos po amnestijos išėjimo iš kalėjimo. Šiame procese, kuriame dar tebuvo tik socializmo užuomazgos, asmenybė sudarė esminį veiksni.

Mes pasitikėjome konkrečiu, varda ir pavardę turinčiu asmeniu – ir misijos sėkmė ar nesėkmė buvo patikėta jam ir priklausė nuo jo pajėgumo veikti.

Tada atėjo partizaninio karo etapas. Jis vystėsi dvejose skirtingose terpėse: liaudyje, vis dar miegojusioje masėje, kurią reikėjo pažadinti, ir avangarde, partizanuose, varomojoje mobilizacijos jėgoje, revoliucinės sąmonės ir kovinio entuziazmo generatoriuje. Šis avangardas buvo katalizatorius, sukūręs pergalei reikalingas subjektyvias sąlygas.

Ir čia, mūsų mąstymo proletarizavimo, šios revoliucijos, įvykusios mūsų įpročiuose ir protuose, rėmuose, asmenybė buvo lemiamas faktorius. Kiekvienas Siera Maestros kovotojas, pasiekęs aukštesnį laipsnį revoliucinėse pajėgose, yra pasižymėjęs išskirtiniais darbais. Tokių darbų pagrindu jie ir įgijo savo laipsnius.

---

¹ Šis laiškas buvo išsiųstas Carlos Quijano, urugvajietiško savaitraščio „Marcha“ redaktoriui. Išleistas 1965 m. kovo 12 d. pavadinimu „Iš Alžyro Maršai. Kubos revoliucija šiandien.“ Originale po redaktoriaus pastaba buvo pridėta: „Če Gevara mums šį laišką išsiuntė iš Alžyro. Tai yra itin svarbus dokumentas, ypatingai tam, kad būtų galima suvokti Kubos Revoliucijos tikslus kaip juos regi vienas pagrindinių šio proceso dalyvių. Pristatoma tezė skelbiama tam, kad paskatintų diskusiją ir tuo pačiu suteiktų naują perspektyvą dėl kai kurių socialistinės minties pagrindų.“ 1965 m. lapkričio 5 d. šis laiškas buvo perspausdintas ir pristatytas kaip „Išskirtinis raštas nuo Če Gevaros“. Pastaboje paaiškinama, kad „Maršos“ skaitytojai Argentinoje negalėjo perskaityti originaliojo leidinio, kadangi savaitę po jo išleidimo žurnalas Buenos Airėse buvo uždraustas.

² Kai Če Gevara išsiuntė laišką Quijano, jis jau buvo nuo 1964-ųjų bekeliaujęs po Afriką. Šios kelionės metu jis susitiko su daugybe Afrikos revoliucinių lyderių.

PIRMASIS HEROJINIS ETAPAS

Tai buvo pirmasis, herojinis laikotarpis, kuriame kovotojai konkuravo dėl didžiausios atsakomybės, dėl didžiausių pavojų, be jokio kito pasitenkinimo, kaip tik pareigos įvykdymo. Mūsų revoliucinio auklėjimo darbe dažnai sugrįžtame prie šios pamokančios temos. Jau mūsų kovotojų nusistatyme buvo galima išvelgti ateities žmogų³.

Visiško atsidavimo revoliucijos reikalui aktas pasikartojė ir kitais mūsų istorijos atvejais. 1962-ųjų spalio raketų krizės ir uragano Flora (1963 m. spalio) metu mes matėme išskirtinius narsos ir pasiaukojimo pavyzdžius, kuriuos atliko visa tauta⁴. Atrasti būdą pratęsti šį herojišką nusistatymą kasdieniniame gyvenime – tai ideologiniu požiūriu yra vienas pagrindinių mūsų uždavinių.

1959-ųjų sausį buvo paskelbta revoliucinė vyriausybė, dalyvaujant įvairiems klastingosios buržuazijos atstovams. Sukilėlių kariuomenės buvimas sudarė pagrindinį valdžios garantą. Iš karto išsivystė rimti prieštaravimai. Pirmą kartą 1959-ųjų vasarį jie buvo sprendžiami F. Kastro ėmus vadovauti vyriausybei, užėmus premjero postą. Šis procesas pasiekė viršūnę tų pačių metų liepą atsistatydinus prezidentui Urrutia⁵.

Kubos revoliucijos istorijoje dabar pasirodė gerai savo savybėmis apibrėžtas veikėjas, kuris sistematiškai pasirodo iš naujo. Ši daugiaveidė būtybė nėra, kaip būna teigiama, to paties tipo elementų suma (tuo labiau, redukuotųjų į tą patį tipą valdančiosios sistemos, besielgianti kaip avių banda). Tiesa, kad ji nedvejodama seka savo vadais, visų pirma, F. Kastro. Tačiau laipsnis, iki kurio jis įgijo šį pasitikėjimą, kyla būtent iš to, kad jis interpretavo pilną žmonių troškimų ir aspiracijų prasnę, ir iš nuoširdžios kovos dėl savo duotų pažadų įgyvendinimo.

MASIŲ DALYVAVIMAS

---

³ Če Gevara Kubos revoliucijos kovotojų sąmonėje pasirodžiusią savo naujo žmogaus idėją aptarė straipsnyje „Sukilėlių kariuomenės socialiniai idealai“ (1959). Šias idėjas jis toliau išvystė kalboje „Revoliucinis gydytojas“ (1960), kurioje jis paaiškino kaip Kuba kuria „naujo tipo individą“ kaip revoliucijos rezultata, nes „nėra nieko, kas taip išauklėtų žmogų... kaip revoliucijos pergyvenimas“. Šios pirmosios idėjos buvo išplėtos kaip Če Gevaros keltos individo, kaip tiesioginio ir sąmoningo socializmo statybos veikėjo, koncepcijos dalis. „Žmogus ir socializmas Kuboje“ pristato šiuo klausimu jo keltų idėjų sintezę.

⁴ Šie du įvykiai ankstyvaisiais Kubos revoliucijos metais išmėgino kubiečių dvasią katastrofos akivaizdoje: pirma – tai 1962 m. spalio mėn. raketų krizė, per kurią JAV mėginimai nuversti Kubos revoliuciją privedė pasaulį prie branduolinio karo slenksčio; antra – uraganas Flora, nuo 1963 m. spalio 4 d. siaubęs rytinį Kubos regioną ir privedė prie daugiau nei tūkstančio mirčių. Vis dėlto Če Gevara buvo įsitikinęs, kad naujai visuomenei sukurti būtina, kad masės kasdieninėje veikloje pritaikytų tokią sąmonę, kokią didvyriškai parodė šiose kritinėse situacijose.

⁵ 1959 m. sausio 1 d. revoliucinė pergalė reiškė, kad kubiečiai pirmą kartą istorijoje įgijo realią galimybę dalyvauti savo šalies valdyme. Iš pradžių vyriausybę sudarė vienaip ar kitaip revoliuciją palaikę tradicinių partijų veikėjai. Tačiau kai buvo imtasi priemonių prieš ligtolinę valdančiąją klasę, jų tarpe prasidėjo pasipriešinimas, sudaręs būsimosios kontrrevoliucijos, kurią aktyviai palaikė ir finansavo JAV, užuomazga. Šioje politinėje konfrontacijoje tuometinis prezidentas Manuel Urrutia dėl tautos spaudimo buvo priverstas atsistatydinti, paaiškėjęs, kad jis trukdė įgyventi daugumai visuomenės naudingas permainas. Būtent tada su pilnu kubiečių palaikymu Fidelis Kastro tapo premjeru ir ėmėsi vadovavimo vyriausybei.

Masės dalyvavo žemės reformoje ir sudėtingame valstybinių įmonių administravimo uždavinyje⁶; jos perėjo herojišką Kiaulių įlankos patyrimą⁷; jos buvo užgrūdintos kovose prieš įvairias CŽV apginkluotų banditų gaujas; jos pergyveno svarbiausius šių laikų sprendimus spalio raketų krizės metu[8]; ir šiandien jos toliau dirba socializmo statyboje.

Pažvelgus paviršutiniškai, gali atrodyti, kad kalbantys apie individo pajungimą valstybei yra teisūs. Masė su lygių neturinčiu entuziazmu ir drausme įvykdo valdžios nustatomus uždavinius, ar jie priklausytų ekonomikos, ar kultūros, ar gamybos, ar kt. sričiai.

Iniciatyva dažniausiai kyla iš Fidelio arba revoliucinės vadovybės ir yra išreiškiama žmonėse, kurie šią iniciatyvą padaro savo pačių iniciatyva. Kai kuriais atvejais partija ir vyriausybė paima vietinį patyrimą ir jį analogišku būdu apibendrina visos šalies mastu.

Vis dėlto valstybė kartais padaro ir klaidų. Kai tokia klaida nutinka, galima pastebėti kolektyvinio entuziazmo sumažėjimą dėl kiekybinio nuosmukio kiekviename kolektyvą sudarančiame elemente. Darbas suparalyžiuojamas tol, kol nesumažėja iki nereikšmingo masto. Ateina metas taisyti padarytą klaidą.

Taip ir buvo padaryta 1962 m. kovą dėl Anibal Escalente partijai primestos sektantiškos politikos⁸. Aišku, kad šio mechanizmo neužtenka eilei protingų sprendimų užtikrinti. Reikalingas labiau struktūruotas ryšys su mase, kuris ateityje turėtų būti tobulinamas. Bet kai dėl valdžios viršūnėse kylančių iniciatyvų, tai mes šiuo metu naudojame beveik intuityvų metodą garsiai skelbti reakcijas į didžiausias mūsų sutinkamas problemas.

Fidelis yra šios srities meistras. Jo paties ypatingas būdas susiliesti su žmonėmis tegali būti suvoktas pamačius kaip jis veikia. Didžiuosiuose masiniuose susirinkimuose galima matyti kažką panašaus į dvejų tarpusavy vibracija sąveikaujančių ir naujus garsus kuriančių kamertonų dialogą. Fidelis ir masė pradeda kartu vibruoti vis intensyvėjančiame dialoge, kol pasiekama viršūnė kovos ir pergalės šūkio apvainikuojama išvada. Kas sunku suprasti šios revoliucijos patyrimo nepergyvenusiam žmogui, tai yra ši artima dialektinė vienybė tarp asmenybės ir masės, kurioje abu tarpusavyje susiję ir, tuo pačiu, kurioje masė, kaip individų agregatas, bendrauja su savo vadovais.

Kai kurie panašūs reiškiniai gali būti pastebimi ir kapitalizme, kuomet politikai pasirodo pajėgūs mobilizuoti viešąją nuomonę. Bet dažniausiai tai nebūna tikri socialiniai judėjimai – jei jie tokiais būtų, tai tada būtų nevisiškai teisinga juos

---

⁶ 1959 m. gegužės 17 d. priimtas Agrarinės reformos įstatymas buvo priimtas kaip lemiamas žingsnis įgyvendinant 1953 m. Monkadoje iškeltą revoliucinę programą. Šio įstatymo kūrime dalyvavo ir pats Če Gevara kartu su kitais revoliucijos lyderiais.

⁷ 1961 m. balandžio 17 d. JAV vyriausybės parengti ir finansuoti samdiniai kartu su pabėgusiais buvusio Kubos režimo šalininkais užpuolė Kubą vadinamojoje Kiaulių įlankoje. Tai buvo dalis JAV plano destabilizuoti ir galiausiai nuversti Kubos revoliuciją. Šitokiomis aplinkybėmis kubiečių masės, jutusios, kad dalyvauja tikrame radikalių socialinių permainų procese, parodė, kad buvo pasirengusios apginti revoliucijos laimėjimus ir nugalėti bet kokius mėginimus juos sunaikinti.

⁸ 1960-aisiais Kuboje iškilę sektantiškumo pasireiškimai privertė revoliucijos vadovybę imtis priemonių, kad būtų užkirstas kelias bet kokioms tendencijoms, galinčioms atskirti valdžią nuo masių. Pats priklausydamas šiai vadovybei, Če Gevara dalyvavo šiame procese ir ne kartą analizavo galimus šitokio išsiskyrimo pavojus. is išreiškė savo pažiūras 1963 m. knygai „Marksistinė-lenininė partija“ parašytoje pratarmėje, kuriame jis aiškino: „Vadovai padarė klaidų; partija prarado esmines savybes, rišusias ją su masėmis, demokratinį centralizmą ir pasiaukojimo dvasią... prarasta ideologijos varomoji jėga. Laimei, senieji šitokio sektantiškumo pagrindai buvo pašalinti.“

vadinti kapitalistiniais – jie tegyvuoja tik tiek, kiek juos inspiruojantis asmuo, arba kol kapitalistinės visuomenės žiaurumas pats padaro galą žmonių iliuzijoms.

NEMATOMI KAPITALIZMO DĒSNIAI

Kapitalistinėje visuomenėje žmones valdo negailestingi, jų pačių dažniausiai nesuprantami dėsniai. Susvetimėjęs žmogus prie visuomenės visumos rišamas nematomos bambagyslės – vertės dėsnio. Šis dėsnis veikia visas gyvenimo sritis, formuodamas jų raidą ir likimą.

Kapitalizmo dėsniai, kurie paprastam žmogui yra akli ir nematomi, veikia individą jam apie tai nė nenučiuokiant. Jis temato tik regimai beribio prieš akis esančio horizonto platybes. Būtent taip tai yra vaizduojama kapitalizmo propagandininkų, kurie ketina nurodyti Rokfelerio pavyzdį⁹ – ar jis būtų tiesa, ar melas – apie individo sėkmės galimybes.

Iš vaizdo visiškai išbraukiama tai, kiek vieno tokio Rokfelerio iškilimui reikia skurdo ir kančių, kokios baisios niekšybės neatsiejamai eina kartu su tokiais dideliais turtais, o ir liaudies jėgos ne visada sugeba aiškiai šito parodyti (Čia derėtų aptarti kaip imperialistinių šalių darbininkai pamažu praranda darbininkų klasės internacionalizmo dvasią dėl tam tikro savo bendrininkavimo išnaudojant pajungtą šalis ir kaip tai tuo pačiu susilpnina masių kovingumą imperialistinėse šalyse, bet tai jau tema, išeinanti už šių užrašų ribų).

Bet kuriuo atveju, kelias į sėkmę vaizduojamas kupinas pavojų, kad atrodytų, jog reikiamomis savybėmis pasižymintis individas vis dėlto gali pasiekti tikslą. Apdovanojimas matosi toluoje, o kelias į jį – vienišas. Tuo labiau, tai tėra tikrai varžybos tarp vilkų: laimėti galima tik kitų nesėkmės sąskaita.

INDIVIDAS IR SOCIALIZMAS

Dabar norėčiau pamėginti apibrėžti individą, šios keistos ir jaudinančios socializmo statybos dramos veikėją, kuris egzistuoja ir kaip unikali būtybė, ir kaip visuomenės narys.

Manau, kad derėtų pradėti nuo individiui būdingo nebaigtinumo. Žmogaus sąmonė praeities liekanas atsineša į dabartį, o šioms liekanoms pašalinti reikalingas neperstojamas darbas¹⁰. Šis procesas yra dvilypis. Iš vienos pusės, visuomenė veikia individą per tiesioginį ir netiesioginį auklėjimą; iš kitos, individas pajungia save sąmoningam saviuoklos procesui.

---

⁹ Nelsonas Rokfeleris, tapęs vienu turtingiausių asmenų JAV, anot oficialios istorijos įgijo savo kapitalą per „gryną sėkmę“ jo šeimai atradus naftos telkinį. Rokfelerio ekonominė galia jam įgijo didžiulę ir ilgametę politinę įtaką – ypatingai Lotynų Amerikos šalis lietusios JAV užsienio politikos klausimais, nepriklausomai nuo besikeitusių prezidentų. Kapitalistinės propagandos pristatomas kaip „įkvėpiantis save sukūrusio“ kapitalisto pavyzdys.

¹⁰ Če Gevaros požiūriu socializmas nėra įmanomas ekonomikos neapjungus kartu su politine sąmone. Be aiškiai suvokiamų teisių ir pareigų naujos visuomenės sukurti neįmanoma. Šiame veikalė jis analizavo lemiamą sąmoningumo vaidmenį priešingai „realiojo socializmo“ sukurtų iškraipymų, kurie rėmėsi materialinės visuomenės bazės atskyrimu nuo anstato. Deja, istoriniai įvykiai patvirtino, kad Če Gevara vis dėlto buvo teisus, moralinei ir politinei krizei sudarius priedaidas socialistinės sistemos žlugimui. Tarp Če Gevaros veikalų šiuo klausimu yra: „Kolektyvinė diskusija: sprendimai ir asmeninė atsakomybė“ (1961), „Apie partijos kūrimą“ (1963), „Dėl rašytinių pagyrimų už komunistinį darbą“ (1964) ir „Naujas požiūris į darbą“ (1964).

Besiformuojanti naujoji visuomenė privalo aršiai konkuruoti su praeitimi. Ši praeitis pasijunta ne vien tiktai sąmonėje, kurią sunkiai slegia į individo izoliavimą skirtingai nukreipto auklėjimo liekanos – bet ir per pačio pereinamojo laikotarpio, kuriame toliau egzistuoja prekiniai santykiai, savybes. Prekė yra kapitalistinės visuomenės ląstelė. Tol, kol ji egzistuos, tol bus jaučiami jos padariniai ir gamybos organizavimui ir, pasekamai, sąmonėje.

Marksas pereinamąjį laikotarpį apibūdino kaip kylantį iš savo pačios prieštaravimų naikinamos kapitalistinės sistemos sprogstamos transformacijos.

Tačiau istorinė tikrovė parodė, kad kai kurios šalys, kurios sudarė silpnąsias imperializmo grandis, nutrūko pirmos – šį reiškinį numatė Leninas.

Šiose šalyse kapitalizmas išsivystė užtenkamai, kad jo pasėkmes vienaip ar kitaip galėtų pajusti liaudis. Bet sistemą sprogti privertė ne visas savo galimybes išėikvoję vidiniai kapitalizmo prieštaravimai. Kova dėl išsivadavimo nuo užsienio priespaudos, išorinių įvykių, antai karo, sukeltas vargas, kurio našta privilegijuotosios klasės užmeta ant išnaudojamųjų pečių; neokolonijinių režimų nuvertimo siekiantis išsivadavimo judėjimas – tai yra reiškiniai, įprastai sukeltantys tokį sprogimą. Visa kita padaro sąmoningas veikimas. Atsilikęs šių šalių išsivystymas ir įprastas kapitalo pasitraukimas daro spartų pereinamąjį laikotarpį neįmanomu be aukų¹¹. Dar lieka ilgas kelias statant ekonominę bazę ir tuomet būna didelė pagunda pasekti nuvalkiotu materialinio intereso keliu, kaip priemone vystymuisi paspartinti.

Yra pavojus per medžius nepastebėti miško. Drambliuko svajonė, kad socializmas gali būti pasiektas mums kapitalizmo paliktų priemonių pagalba (prekė kaip ekonomikos ląstelė, pelningumas, individualus materialinis suinteresuotumas ir t. t.), gali nuvesti į akligatvį. Bet atsidūrus akligatvyje po to, kai buvo nukeliantas ilgas atstumas su daugybe posukių, gali būti sunku išsiaiškinti, kur buvo ne ten pasukta. Tuo tarpu padėtoji ekonominė bazė jau būna padariusi savo darbą ardant sąmonės vystymąsį. Komunizmui pastatyti būtina, kad kartu su naujais materialiniais pagrindais taip pat būtų kuriamas ir naujas žmogus.

NAUJA SĄMONĖ

Todėl yra labai svarbu pasirinkti teisingą instrumentą masių mobilizavimui.

Iš esmės šis instrumentas privalo būti moralinio pobūdžio, vis dėlto neignoruojant ir tinkamo materialinio paskatinimo – ypatingai tokio, kuris yra visuomeninio pobūdžio – panaudojimo¹².

---

¹¹ Če Gevara ilgą laiką studijavo nelygaus vystymosi koncepciją mėgindamas apibrėžti Trečiojo pasaulio realijas. Savo straipsnyje „Kuba: istorinė išimtis ar antikolonijinės kovos avangardas?“ (1961) jis iškėlė klausimą: „Kas yra „neišsivystymas“? Nukštukas su milžiniška galva ir ištinusia krūtine yra „neišsivystęs“ tiek, kiek jo trapios kojos ir trumpos rankos neatitinka kitų jo kūno dalių. Jis yra nenormalaus ir iškreipto vystymosi padarinys. Būtent tokie iš tiesų esame ir mes – mes, kurie mandagiai vadinami „neišsivystęisiais“. Iš tiesų mes esame kolonijinės, pusiau kolonijinės ir priklausomos šalys, kurių ekonomikas iškreipė imperializmas, pas mus išvystęs tikrai tas pramonės ir žemės ūkio šakas, kurios reikalingas jo paties sudėtingai ekonomikai papildyti.

¹² Če Gevara tvirtino, kad pilnas žmonijos išsivadavimas įmanomas tik tada, kai darbas tampa visuomenine pareiga, kuri vykdoma su visišku pasitenkinimu ir išlaikoma vertybių sistemos, kuri prisideda prie uždavinių atlikimo. Tai tegali būti pasiekama per sistemingą visuomenės auklėjimą,

Kaip jau minėjau, didelio pavojaus akimirkomis būna nesunku gauti galingą atsaką pasitelkus moralinius motyvus. Tačiau tam, kad jie liktų veiksmingi, yra reikalinga išvystyti tokią sąmonę, kurioje būtų nauja vertybių skalė. Visa visuomenė privalo būti paversta milžiniška mokykla.

Grubiai paėmus, šis procesas yra panašus į tą, kuriuo ankstyvuojų kapitalizmo laikotarpiu buvo suformuota kapitalistinė sąmonė. Kapitalizmas naudoja prievartą, bet jis taip pat ir auklėja žmones pagal savo sistemą. Tiesioginė propaganda vykdoma tų, kuriems patikėta išaiškinti klasinės visuomenės neišvengiamumą – ar per kokią nors dieviškos kilmės teoriją, ar per mechanišką gamtos dėsnių teoriją. Tai užliūliuoja mases, kadangi tada jos mato save engiamas blogio, prieš kurį kovoti esą neįmanoma.

Po to seka viltis pagerinti savo padėtį – ir tai kapitalizme pasireiškia kitaip negu ankstesnėse kastinėse sistemose, kurios iš viso jokių išeičių nesiūlydavo.

Kai kuriems žmonėms kastinės sistemos principas ir toliau galioja: paklusnumas apdovanojamas persikėlimu į nuostabų pomirtinį pasaulį, kuriame, anot senų įsitikinimų, apdovanojami geri žmonės. Tuo tarpu kitiems žmonėms pasiūloma dar ir ši inovacija: esą klasinis pasidalijimas yra nulemtas likimo, bet atskiri individai per darbą, iniciatyvą ir t. t. gali pakilti iš savo klasės. Šis procesas ir taip vadinamo save sukūrusio žmogaus (angl. „self-made man“) mitas turi būti giliai veidmainingas: tai yra sau pasitarnaujantis demonstravimas, kad melas yra tiesa.

Mūsų atveju daug didesnę reikšmę įgyja tiesioginis auklėjimas¹³. Aiškinimai pasidaro įtikinami, nes jie atspindi tiesą, nebereikalinga jokia apgaulė. Tai yra vykdoma per valstybinį švietimo aparatą kaip bendro techninio ir ideologinio švietimo funkcija, per tokias institucijas kaip Švietimo ministerija ar partijos informacinis aparatas. Auklėjimas išsišakniuja tarp masių ir naujas požiūris ima tapti įpročiu. Masės ir toliau perima šį mokymą ir įtakoja tuos, kurie dar jo nepriėmė. Tai yra netiesioginio masių auklėjimo forma, lygiai taip pat galinga kaip ir pastaroji, tiesioginė ir struktūruota forma.

SĄMONINGAS SAVIAUKLOS PROCESAS

Bet tai yra sąmoningas procesas. Individai pastoviai junta naujosios visuomeninės jėgos įtaką ir suvokia, kad jie patys ne visiškai atitinka jos keliamus standartus. Po netiesioginio auklėjimo spaudimu jie mėgina prisitaikyti prie situacijos, jausdami, kad ji yra teisinga ir, kad jų pačių nepakankamas išsivystumas trukdė ją pasiekti anksčiau. Jie auklėjasi.

---

pereinant skirtingus etapuose, kuriuose turėtų nuosekliai didėti kolektyvinio darbo vaidmuo. Če Gevara suprato, kad tai – sudėtingas ir labai daug laiko reikalaujantis uždavinys. Tačiau, norėdamas pagreitinti procesą, jis vystė žmonių mobilizavimo, kolektyvinių ir individualinių interesų apjungimo metodus. Vienos svarbiausių priemonių – moraliniai ir materialiniai paskatinimai.

¹³ Naujo žmogaus kūrimo procese, Če Gevaros manymu, švietimas turėtų būti tiesiogiai susiejamas su gamyba ir vykdomas kasdieniu pagrindu kaip vienintelis būdas individams tobulėti. Praktiniu požiūriu jus išplėtojo švietimo sistemą Pramonės ministerijoje, kuri garantavo minimalų pragyvenimo lygį darbininkams, kad jie galėtų įveikti tuo metu Kubai iškilusius naujus mokslinius ir technologinius iššūkius.

Šiuo socializmo statybos laikotarpiu galime pamatyti naujai gimstantį žmogų. Atvaizdas dar nėra pilnas – o užbaigtas jis niekada ir nebus – nes šis procesas eina ranka rankon su naujų ekonominių formų išsivystymu.

Apart tu, kurių nepakankamas išsilavinimas verčia juos rinktis vienišą kelią savo pačių asmeninių ambicijų patenkinimo link, yra ir tokių – netgi šioje vieningo žygio į priekį panoramoje – kurie būna linke eiti atskirai nuo juos lydinčių masių. Tačiau svarbu yra tai, kad individai kasdien vis labiau ir labiau ima suvokti poreikį įsijungti į visuomenę, o tuo pačiu jie ima suvokti save kaip šios visuomenės variklį.

Jie daugiau nebekeliauja prarastais takais link tolimų aspiracijų [siekimo tapti milijonieriumi ir t. t. – Red.]. Jie seka savo avangardu, pažangiaisiais darbininkais, pažangiaisiais individais, kurie eina vieningai ir kartu su masėmis¹⁴. Avangardas yra nukreipęs savo žvilgsnį į ateitį ir jos teikiamus apdovanojimus, bet tai nėra individualistiška apdovanojimo vizija. Apdovanojimas – tai naujoji visuomenė, kurioje individai turės skirtingas savybes: komunistinių žmonių visuomenė.

Šis kelias yra ilgas ir pilnas sunkumų. Kartais mes pametame kelią ir būname priversti sugrįžti atgal. Kitais kartais einame pernelyg greitai ir atitolstame nuo masių. Kartais lėtai ir jaučiame karštą už mūsų einančių kvėpavimą. Su savo revoliuciniu užsidegimu mes bandome judėti kiek įmanoma greičiau, atlaisvindami sau kelią. Bet mes žinome, kad privalome semtis jėgų iš masės, kad ji tegali judėti greičiau tikrai tuomet, jeigu mes ją įkvėpsime savo pačių rodomu pavyzdžiu.

Nepaisant moraliniams motyvams teikiamos svarbos, faktas, kad ir toliau išlieka pasidalijimas į dvi pagrindines grupes (žinoma, į tai neįtraukiant mažumos, kuri dėl vienu ar kitu priežasčių socializmo statyboje iš viso nedalyvauja), parodo santykinę visuomenės išsivystymo nepakankamumą. Avangardinė grupė yra ideologiškai labiau pažengusi už masę; masė supranta naujasias vertybes, bet neužtenkamai. Kol tarp einančių avangarde yra įvykęs kokybinis pokytis, leidžiantis jiems pagal savo jėgas aukotis kaip priešakiniam būriui, masė temato tikrai dalį bendro vaizdo ir privalo būti tam tikru laipsniu pajungiama paskatinimams ir spaudimui. Tai yra proletariato diktatūra ne vien tikrai nugalėjusiai klasei, bet taip pat ir nugalėjusios klasės individams.

Visa tai reiškia, kad visiškai sėkmei yra reikalinga eilė mechanizmų, revoliucinių institucijų¹⁵. Kartu su ateitin žengiančių masių vaizdu eina ir institucionalizacija, kaip darnus kanalų, žingsnių, apribojimų ir gerai nušlifuotų mechanizmų rinkinys, kuris turėtų padėti daryti pažangą, atrinkinėti tuos, kuriems būtų lemta žengti priešakyje, apdovanoti pareigingai atliekančius savo uždavinius ir bausti nusizengiančius naujai visuomenei.

---

¹⁴ Če Gevara aptarinėjo avangardo vaidmens aspektus. Pirma jis apibrėžė avangardą kaip būtina elementą vesti kovai ir gintis. Po revoliucijos jis matė avangardą kaip tikrai skatinantį mases aktyviai dalyvauti naujos visuomenės statyboje; avangardo priekyje esant partijai. Todėl jis kartas nuo karto pabrėždavo, kad revoliucija yra greitėjantis procesas, kuriame aktyviai dalyvaujantys turi teisę pavargti, bet neturi teisės pavargti nuo buvimo avangardu.

¹⁵ Tuo metu, kol Če Gevara dar buvo vienu jos lyderių, Kubos revoliucija nebuvo pasiekusi institucionalizacijos lygio, kuriame jau būtų buvusios pašalintos visos senosios valdžios struktūros. Vis dėlto jis tvirtino, kad tokia institucionalizacija būtų svarbi kaip būdas formalizuoti liaudies ir avangardo integravimą. Gerokai vėliau, 1976 m., įvykus pirmajam Kubos Komunistų partijos suvažiavimui, šis institucionalizacijos uždavinys buvo įteisintas kaip revoliucijos sukurtų valdžios struktūrų išraiška.

REVOLIUCIJOS INSTITUCIONALIZAVIMAS

Revoliucijos institucionalizavimas dar nepasiektas. Mes ieškome kažko naujo, kas leistų susiformuoti visiškam tapatumui tarp valdžios ir bendruomenės visumos, kažko, kas atitiktų socializmo statybos sąlygas, o tuo pačiu bet kokia kaina vengiame buržuazinei demokratijai įprastų institutų, antai parlamentarizmo transplantavimo į naujai besiformuojančią visuomenę.

Jau buvo atlikti kai kurie revoliucijos institucionalizavimo siekiantys eksperimentai, tačiau be nereikalingo skubėjimo. Didžiausias stabdis buvo mūsų baimė, kad net ir menkiausias formalumo pasireiškimas galėtų atskirti mases nuo individo, o tai nukreiptų mūsų žvilgsnį nuo pačio svarbiausio revoliucijos siekio: žmonių išlaisvinimo nuo susvetimėjimo.

Nepaisant institucijų stygiaus, kurių ilgainiui galima įveikti, masės jau dabar kuria istoriją kaip sąmoningas individų kolektyvas, kovojantis už tą patį reikalą.

Individas socializme, nepaisant standartizavimo regimybės, yra pilnesnis.

Nepaisant tobulo mechanizmo šiam reikalui nebuvimo, saviraiškos ir dalyvavimo socialiniame organizme galimybės yra nepalyginamai didesnės.

Vis dar būtina gilinti sąmoningą dalyvavimą, tiek individų, tiek kolektyvų, visose valdymo ir gamybos srityse, ir tai susieti su techninio ir ideologinio švietimo reikalingumo idėja, kad individas suvoktų, kad šie procesai yra tarpusavyje glaudžiai susiję, kad jų pažanga eina ranka rankon. Šitaip individas pasieks visišką savo, kaip socialinės būtybės, savimone, kuri yra ne kas kita kaip pilnas savęs, kaip žmogiškos būtybės, realizavimas sutraukius susvetimėjimo grandines. Tai konkretizuosis žmogui atsikovojo savo tikrąją prigimtį per išlaisvintą darbą ir išreiškiant savo žmogišką būseną per kultūrą ir meną.

NAUJAS DARBO STATUSAS

Tam, kad būtų išvystyta nauja kultūra, darbas privalo įgyti naują statusą¹⁶.

Žmonės nustoja egzistavę kaip prekės ir sukuriama sistema, pagal kurią nustatomas reikalavimas kiekvienam atlikti savo visuomeninę pareigą. Žmogus pradeda darytis laisvas nuo galvojimo apie įkyrų faktą, kad reikia dirbti tam, kad galėtų patenkinti savo gyvuliškus poreikius. Individai ima matyti savo pačių atspindžius savame darbe ir suvokti savo pilną žmogišką vertę per sukurtą objektą ir atliktą darbą. Darbas nebereikia dalies savęs išsižadėjimą per paroduodamą ir individui nebeprisiklausančią darbo jėgą, bet tampa paties žmogaus išraiška, indėliu į bendrą gyvenimą, kuriame pats atsispindi visuomeninės pareigos įvykdymas.

Mes darome viską, kas įmanoma, kad suteiktume darbą naują visuomeninės pareigos statusą, kad susietume jį tiek su sąlygas didesnei laisvei sukuriančiu technologiniu tobulėjimu, tiek ir su savanorišku darbu, paremtu marksistiniu suvokimu, kad pilnas žmogiškumas iš tiesų pasiekiamas tada, kai nebesi

---

¹⁶ Če Gevara manė, kad darbas užima esminę vietą kuriant naują visuomenę. Jis analizavo skirtumus tarp darbo kapitalistinėje visuomenėje ir nuo susvetimėjimo išlaisvinto darbo socialistinėje visuomenėje. Jis suprato ko reikia tam, kad darbininkai stengtųsi ir statytų pareigą bei pasiaukojimą aukščiau asmeninės naudos. 1961 m. sakytoje kalboje jis kasdienį darbą nurodė esant „sunkiausiu, pastoviu uždaviniu, kuris nereikalauja nei staigios žiaurios aukos, nei net vienos minutės draugo gyvenime ginti revoliucijai, bet reikalauja ilgų kasdienio darbo valandų“.

verčiamas gaminti per fizinę būtinybę parduoti save kaip prekę. Žinoma, darbe vis dar yra ir prievartos aspektų, net kai jis ir būna savanoriškas. Mes dar nesugebėjome mus supančios ir vis dar aplinkos keliamos įtampos sukuriama prievartos faktoriaus paversti į suformuotus visuomeninius akstus. (Fidelis tai vadina moraliniu spaudimu). Vis dar reikia praeiti visišką dvasinį atgimimą savo požiūryje į savą darbą, išlaisvintą nuo tiesioginio socialinės aplinkos spaudimo, nors ir per naujus įpročius su juo susijusio. Tai bus komunizmas. Sąmonės pasikeitimas neįvyksta automatiškai, lygiai taip pat kaip ir ekonominiai pokyčiai neįvyksta automatiškai. Pokyčiai būna lėti ir neritmingi; būna pagreitėjimo laikotarpiu, o taip pat ir sulėtėjimo, netgi ir regresio laikotarpiu.

Tuo labiau privalome atsižvelgti ir į tai, kad, kaip pažymėjome viršuje, mes čia turime reikalą ne su grynų pereinamuoju laikotarpiu, kokį „Gotos programos kritikoje“ įsivaizdavo Marksas, o su nauja, jo nenumatyta faze; pirminiu perėjimo į komunizmą laikotarpiu, arba socializmo statyba. Šis perėjimas vyksta žiaurių klasinių kovų apsuptyje ir su jame esančiais kapitalizmo elementais, kurie ap sunkina jo esmės supratimą¹⁷.

Jei dar prie šito pridėsime marksistinės filosofijos vystymąsi sulaikiusį ir sistemingai į pereinamąjį laikotarpį, kurio politinė ekonomija dar nėra išsivysčiusi, pažvelgti neleidusį scholasticizmą, tai privalėsime sutikti, kad mes vis dar esame vystykluose, kad mums yra būtina pasišvesti visų šio pereinamojo laikotarpio pagrindinių savybių tyrinėjimui, kol galėsime išplėtoti didesnės apimties ekonominę ir politinę teoriją.

Iš šito kylanti teorija, be abejo, stipriai pabrėš dvi socializmo statybos atramas: naujojo žmogaus auklėjimą bei technologinį vystymąsi. Lieka dar labai daug nuveikti abiejuose baruose, tačiau delsimas yra mažiausiai atleistinas, kai tai liečia technologijos, kaip pagrindinės bazės, suvokimą, kadangi tai nėra klausimas ar eiti pirmyn aklai, o klausimas dėl sekimo nemaža kelio atkarpa, kurią jau yra nuėjusios labiau išsivysčiusios pasaulio šalys. Štai todėl Fidelis be perstojo aiškina poreikį mūsų liaudies, ir ypatingai jos avangardo, technologiniam bei moksliniam parengimui.

INDIVIDUALIZMAS

Idėjų, kurios neveda į su gamyba susijusią veiklą srityje yra lengviau pastebėti pasidalijimą tarp materialinės ir dvasinės būtinybės. Ilgą laiką individai mėgino išsilaisvinti nuo susvetimėjimo per kultūrą ir meną. Kol žmogus kasdien miršta per tas aštuonias ar daugiau valandų, kuriomis jis funkcionuoja kaip prekė, individai tampa gyvais per savo dvasinę kūrybą. Bet ir šitoks „vaistas“ savyje neša tos pačios ligos bacilas: darnos pasaulyje ieškančią vienišą būtybę.

Žmogus gina aplinkos engiamą savo individualybę ir reaguoja į estetines idėjas kaip unikali būtybė, kurios troškimas yra likti tyru ir nesuterštu. Tai yra ne daugiau kaip mėginimas pabėgti.

---

¹⁷ Kad suprastų socializmo statybą kaip išlikusias buvusios visuomenės šaknis pašalinsiantį procesą, Če Gevara tyrinėjo paveldėtus gamybinius santykius. Jis teigė, kad privalo įvykti du esminiai pokyčiai, kad būtų panaikintas žmogaus išnaudojimas kito žmogaus. Tai – gamybos išaugimas ir aukštesnės sąmonės išsivystymas.

Vertės dėsnis nebėra vien tik gamybinių santykių atspindys; monopoliniai kapitalistai – netgi kai jie naudojami grynai empiriniais metodais – apsupa tą desni sudėtingais pastoliais, paverčiančiais jį klusniu savo tarnu. Antstatas primeta tokį meną, pagal kurį turi būti auklėjamas menininkas. Maištininkai būna pažabojami mašinos ir tikrai išskirtiniai talentai pajėgia sukurti savo pačių darbus. Likusieji tampa susigėdusiais samdiniūkščiais arba būna sutraiškomi.

Išgalvojama meninio eksperimentavimo mokykla, kuri teigiama esanti tikrų tikriausiu laisvės apibrėžimu; bet šis „eksperimentavimas“ turi savo ribas, kurios nepajuntamos tol, kol neįvyksta susidūrimas, kol neiškyla tikrosios individualinio susvetimėjimo problemos. Beprasmiškas kančios arba vulgarus pasismaginimas taip tampa sistemai parankiais apsauginiais vožtuvais žmogiškam nerimui išleisti.

Kovojuama prieš meno, kaip protesto, idėją.

Žaidžiantys pagal žaidimo taisykles apipilami liaupsėmis ir garbe panašiai kaip piruetus atliekanti beždžionė. Su sąlyga, kad nebūtų mėginama pasprukti iš nematomojo narvo.

NAUJAS AKSTINAS MENINIAM EKSPERIMENTAVIMUI

Revoliucijai paėmus valdžią įvyko masinis senosios santvarkos visiškai prijaukintų elementų išėjimas. Kiti – revoliucionieriai ar ne – pamatė naują kelią. Meniniai ieškojimai gavo naują akstiną. Tačiau keliai jau buvo daugiau ar mažiau nubrėžti ir tada nuo tikrovės bėganti koncepcija ėmė slapstytis po žodžiu „laisvė“.

Šis požiūris dažnai randamas tarp pačių revoliucionierių, o tai yra jų sąmonėje užsilikusio buržuazinio idealizmo atspindys.

Panašius procesus praėjusiose šalyse prieš šitokias tendencijas buvo bandoma kovoti su perdėtu dogmatizmu. Bendra kultūra iš esmės tapo tabu, o kultūrinės išraiškos reikšmė buvo paskelbta formaliai tikslia prigimties reprezentacija. Tai vėliau virto mechanišku socialinės tikrovės pavaizdavimu, kurį buvo norima parodyti: ideali visuomenė beveik be jokių konfliktų ar prieštaravimų, kokią ir siekta sukurti.

Socializmas yra jaunas ir daro klaidas. Mums, revoliucionieriams, dažnai stinga žinių bei intelektualinio pasiryžimo imtis uždavinio vystyti naują žmogų pagal kitokius nei konvencinius metodus; konvenciniai metodai nukenčia nuo jos sukūrusios visuomenės įtakos. (Ir vėl iškyla formos santykio su turiniu klausimas). Plačiai išplitusi dezorientacija, o mus užima materialinės statybos problemos. Trūksta didžiulio autoriteto menininkų, kurie tuo pačiu turėtų ir didžiulį revoliucinį autoritetą. Partijos nariai privalo imtis šio uždavinio ir siekti pagrindinio tikslo: auklėti liaudį.

Tad yra siekiama supaprastinimo, kažko, ką visi galėtų suprasti, ką suprastų ir funkcionieriai. Tikras meninis eksperimentavimas baigiasi ir bendros kultūros klausimas redukuojamas į socialistinės dabartinės ir mirusios (taigi ir nepavojingos) praeities asimiliavimą. Taip ant praeitojo amžiaus meno pamatų iškyla socialistinis realizmas. Tačiau realistinis XIX amžiaus menas taip pat turi klasinį pobūdį, gryniau kapitalistinį nei kad dekadentiškasis XX amžiaus menas, kuris atskleidžia susvetimėjusio individo kančias. Kultūros srityje kapitalizmas jau yra davęs viską, ką galėjo, ir iš to nieko nelieka, kaip tik pūvantis lavonas – šiuolaikinis dekadentinis menas.

Bet kam ieškoti vienintelio tinkamo recepto užšaldytose socialistinio realizmo formose? Mes negalime priešpastatyti „laisvės“ socialistiniam realizmui, kadangi pastaroji dar neegzistuoja ir neegzistuos, kol pilnai neišsivystys naujoji visuomenė. Mes neprivalome iš pontifiško, bet kokia kaina realizmo siekiančio „sosto“ smerkti visas nuo pirmosios XIX amžiaus pusės atsiradusias meno formas, nes taip darydami pultume į prudonišką klaidą grįžti į praeitį ir uždėti tramdomuosius marškinius ant dabar gimstančių ir save kuriančių žmonių meninės saviraiškos. Tai ko reikia yra ideologinis-kultūrinis mechanizmas, kuri leistų ir laisvą tyrinėjimą, ir taip lengvai valstybinių subsidijų dirvoje suvešančių piktžolių rovimą.

Mūsų šalyje pasirodė ne mechaniško realizmo klaida, o verčiau jos priešybė. Taip yra todėl, kad nebuvo supras tas reikalas sukurti naują individą, naują žmogų, kuris nereprezentuotų nei XIX, nei mūsų pačių dekadentiško ir liguisto amžiaus idėjų.

Tai, ką mes privalome sukurti, yra XXI amžiaus žmogus, nors kol kas tai yra dar nesusisteminta subjektyvi aspiracija. Būtent tai ir yra vienas pagrindinių mūsų studijų ir darbo uždavinių. Tiek, kiek mes pasiekiamo konkrečių pasisėkimų teorijos srityje – ar, atvirkščiai, kiek mes savo konkrečių tyrinėjimų pagrindu padarome bendro pobūdžio teorines išvadas – tiek mes būsime padarę vertingą indėlį į marksizmą-leninizmą, į žmonijos reikalą.

Reaguodami prieš XIX amžiaus žmogų, mes atkritome į XX amžiaus dekadansą. Tai nėra labai didelė klaida, bet mes privalome ją įveikti, nes antraip bus atvertos durys revizionizmui. Didžiosios masės vystosi toliau. Naujosios idėjos visuomenėje įgauna gerą pagreitį. Materialinės galimybės absoliučiai visų visuomenės narių vystymosi integravimui ši uždavinį daro žymiai vaisingesniu.

Dabartis yra kovos metas; ateitis priklauso mums.

NAUJA REVOLIUCINĖ KARTA

Bendrai paėmus, daugybės mūsų menininkų ir inteligentų yda slypi jų prigimtinėje nuodėmėje: jie nėra tikri revoliucionieriai. Mes galime mėginti skiepyti guobos medį, kad ant jo augtų kriaušės, bet tuo pačiu privalome sodinti tikras kriaušes. Ateis naujos kartos, kurios bus laisvos nuo šios prigimtinės nuodėmės. Didžiųjų menininkų pasirodymo galimybė bus didesnė kuo labiau bus išplėstos kultūrinės raiškos galimybės.

Mūsų uždavinys yra neleisti savo pačios konfliktų plėšomai esamajai kartai ištvirkinti ar tvirkinti naujų kartų. Mes neturime kurti nei nuolankius oficiozinės minties tarnus, nei laisvę tarp kabučių praktikuojančius ir valstybės sąskaita gyvenančius „stipendinius studentus“. Ateis tikri revoliucionieriai, apdainuosiantys naują žmogų tikruoju liaudies balsu. Tai yra laiko reikalaujantis procesas. Mūsų visuomenėje jaunimas ir partija atlieka didelį vaidmenį. Ypatingai svarbus jaunimas, nes jis yra tas lankstus molis, iš kurio be senųjų defektų gali būti kuriamas naujasis žmogus. Su jaunimu dirbame pagal mūsų aspiracijas. Jo auklėjimas su kiekviena diena vis pilnesnis ir mes nuo pat pradžios neignoravome jo įtraukimo į darbą. Mūsų stipendiniai studentai savo atostogų metu ar šalia savo studijų dirba fizinį darbą. Kartais darbas būna apdovanojimu, kartais auklėjimo priemone, bet niekada nebūna bausme. Gimsta nauja karta.

PARTIJA – AVANGARDINĖ ORGANIZACIJA

Partija yra avangardinė organizacija. Ji sudaryta iš geriausių darbininkų, kurių narystę siūlo kiti darbininkai. Tai yra mažuma, bet savo kadro kokybės dėka ji turi didžiulį autoritetą. Mes siekiame, kad partija taptų masine, bet tik tada, kada masės bus pasiekusios avangardo lygį, t. y. kai jos bus išauklėtos komunizmui. Mūsų darbas visuomet siekia šitokio auklėjimo. Partija yra gyvas pavyzdys; jos kadrai privalo mokyti kitus sunkaus darbo ir pasiaukojimo. Savo veiksmais jie privalo vesti mases link revoliucinio uždavinio įvykdymo, kuris reiškia daugybę metų kovos prieš statybos sunkumus, klasinius priešus, praeities blogybes ir imperializmą.

INDIVIDO VAIDMUO

Dabar aš norėčiau išaiškinti, kokį vaidmenį atlieka asmenybė, žmogus, kuris visada veda istoriją kuriančias mases. Tai yra mūsų patyrimas, o ne receptas.

Fidelis pirmaisiais metais revoliucijai suteikė ir akstiną, ir vadovybę. Jis visada nustatydavo jos tempą; bet yra nemaža grupė revoliucionierių, kurie vystosi tokiu pat keliu kaip ir centrinis vadovas. Ir yra didžiulė masė, kuri seka savo vadais, nes jais pasitiki. Ji tiki šiais vadais, nes jie mokėjo interpretuoti jos troškimus.

Tai nėra klausimas, kiek suvalgyti gausi kilogramų mėsos ar kiek kartų per metus galėsi nuvykti į paplūdimį, ar kiek gražių užsienietišku daikteliukų galėsi nusipirkti už savo dabartinį atlyginimą. Tai yra klausimas kaip padaryti, kad žmogus jaustųsi pilnesnis ir labiau užbaigtas, turintis žymiai didesnę vidinę vertę ir daug didesnę atsakomybę.

Mūsų šalyje žmonės žino, kad mūsų gyvenamas šlovingas laikotarpis yra pasiaukojimo laikotarpis; jiems pasiaukojimas yra pažįstamas dalykas. Pirmieji jį pažino tie, kurie kovėsi Siera Maestroje bei kitur; vėliau jį pažino visa Kuba. Kuba yra Amerikos avangardas ir privalo aukotis, nes ji užima priešakinio būrio poziciją, nes ji Lotynų Amerikos masėms rodo kelią į pilnutinį išsivadavimą.

Šalies viduje savo, kaip avangardo, vaidmenį privalo atlikti vadovybė. Privalo būti kuo nuoširdžiausiai pasakyta, kad tikroje revoliucijoje, kuriai atiduodi viską ir iš kurios nesitiki jokių materialinių apdovanojimų, avangardinio revoliucionieriaus vaidmuo būna ir didingas, ir skausmingas.

MEILĖ GYVAJAI ŽMONIJAI

Rizikuodamas atrodyti absurdiškai pasakysiu, kad tikras revoliucionierius yra vedamas didelių meilės jausmų. Neįmanoma pagalvoti apie tikrą revoliucionierių, kuris neturėtų šios savybės. Galbūt tai yra viena didžiųjų vadovo dramų, kad jis yra priverstas apjungti aistringą sielą su šaltu protu ir nesvyruodamas priiminėti skaudžius sprendimus. Mūsų avangardiniai revoliucionieriai privalo idealizuoti šią meilę žmonėms kaip vieną švenčiausių reikalų, padaryti ją vientisa ir nedaloma. Jie negali sau leisti mažomis kasdienių jausmų dozėmis nusileisti į lygį, kuriame paprasti žmonės parodo savo meilę.

Revoliucijos vadovai turi vaikus, kurie pirmaisiais savo žodžiais neišmoksta kreiptis į tėvą; jie turi žmonas, kurios privalo prisidėti prie bendros aukos, kad būtų pasiektas revoliucijos tikslas; jų draugų ratas griežtai apsiriboja revoliucijos bendražygiais. Jiems nėra jokio gyvenimo už revoliucijos ribų.

Šitokiomis aplinkybėmis revoliucijos vadovai privalo turėti didelę dozę žmogiškumo, teisingumo ir teisybės jausmo, kad nesileistų sau pulti į dogmatiškus kraštutinumus, šaltą scholasticizmą, izoliavimąsi nuo masių. Jie privalo kasdien kovoti, kad jų meilė gyvajai žmonijai virstų konkrečiais darbais, veiksmu, kuris pasitarnautų kaip pavyzdys, kaip mobilizuojantis faktorius.

Revoliucionierius, ideologinis revoliucijos variklis savo partijoje, būna apimtas šios nepertraukiamos veiklos, kuri baigiasi tik jo mirtimi, nebent nauja santvarka būtų pasiekta pasauliniu mastu. Jeigu jo revoliucinis užsidegimas nusilpsta atliekant svarbiausius ir neatidėliotinus vietinio masto uždavinius ir jeigu jis užmiršta proletarinį internacionalizmą, tai ir jo vedama revoliucija nustoja buvusi varomąja jėga ir paskęsta į komfortišką mieguistumą, kuriuo pasinaudoja imperializmas, mūsų nesutaikomas priešas, naujoms žemėms užimti. Proletarinis internacionalizmas yra pareiga, bet tuo pačiu jis yra ir revoliucinis poreikis. Šitai turėtume mokyti savo žmones.

SILPNYBĖS IR DOGMATIZMO PAVOJUS

Yra aišku, kad esamose aplinkybėse yra pavojų. Ne tik dogmatizmo ar santykių su masėmis užšaldymo bevykdant didįjį uždavinį, taip pat egzistuoja silpnybės keliami pavojai. Jei visą savo gyvenimą revoliucijai paskiriantis žmogus galvoja, kad už tai jis neturėtų būti trukdomas tokiais rūpesčiais, kaip jeigu jo vaikui trūksta tam tikrų daiktų ar apavo, kad jo šeimai trūksta kokios nors būtinybės – tuo atveju atsiranda ateities išsigimimo užuomazgos.

Mūsų atveju mes laikomės nuostatos, kad mūsų vaikai turėtų turėti ar neturėti tą patį, ką turi ar ko neturi paprastų piliečių vaikai, mūsų šeimos turėtų tai suprasti ir stengtis, kad taip ir būtų. Revoliuciją daro žmonės, bet savyje revoliucinę dvasią žmonės privalo kurti kasdien.

Tad mes žygiuojame pirmyn. Didžiulės kolonos priešakyje – mums ne gėda ir ne baisu pasakyti – yra Fidelis. Po juo seka geriausieji partijos kadrai, o iš karto po jų, taip arti, kad mes jaučiame milžinišką jos jėgą, eina visa liaudis, tvirta atskirų žmonių struktūra, siekianti vieno tikslo, žmonių, įsisąmoninusių tai, kas privalo būti padaryta, žmonių, kovojančių tam, kad iš būtinybės viešpatijos būtų įžengta į laisvės viešpatiją.

Ši didžiulė masė organizuojasi; jos organizacija kyla iš jos būtinumo supratimo. Ji daugiau nebėra išsklaidyta jėga, dalijama į tūkstančius dalelių, kurios kristų į orą lyg skeveldros nuo granatos, mėginančios įgyti kokią nors apsaugą nuo išorinių jėgų, desperatiškai kovodamos tarpusavyje.

Mes žinome, kad priešakyje laukia aukos, kad mes privalome sumokėti už tą herojišką faktą, kad mes, kaip nacija, esame avangardas. Mes, kaip vadovai, suprantame, kad privalome sumokėti už teisę pasakyti, kad vedame tautą, kuri veda Ameriką. Kiekvienas iš mūsų padaro savą auką, suvokdamas, kad esi apdovanojamas pasitenkinimu atlikęs pareigą, sąmoningai žengdamas pirmyn su visais link jau horizonte besimatančio naujo žmogaus.

IŠVADOS

Leiskite man padaryti keletą išvadų:

Mes socialistai esame laisvesni, nes esame pilnesni; esame pilnesni, nes esame laisvesni.

Visiškos mūsų laisvės skeletas jau suformuotas. Tetrūksta tik kūno ir drabužių. Mes juos sukursime.

Už mūsų laisvę ir kasdienį pragyvenimą mokama krauju ir aukomis. Mūsų auka yra sąmoninga: tai yra indėlis į mūsų statomą laisvę.

Kelias yra ilgas ir dalinai nežinomas. Mes pripažįstame savo ribotumą. Mes sukursime XXI amžiaus žmogų – mes patys. Mes sukursime pačius save kasdieniais darbais, kurdami naują žmogų naujomis technologijomis.

Individai atlieka vaidmenį mobilizuodami ir veddami mases tiek, kiek jie įkūnija aukščiausias liaudies dorybes ir aspiracijas bei nenukrypsta nuo kelio.

Kelią rodo priešakinis būrys, geriausieji tarp geriausiųjų – partija.

Pagrindinė mūsų darbo medžiaga yra jaunimas; į jį mes dedame savo viltis ir rengiame jį perimti vėliavą iš mūsų rankų. Jei šis neaiškus laiškas ką nors paaiškina, tai jis pasiekė savo tikslą, kuriuo buvo parašytas. Priimk mūsų ritualinį sveikinimą, kuris yra kaip rankos paspaudimas ar „Ave María Purísima“:

Patria o muerte! [Tėvynė arba mirtis!]